

KIJK WAT IK GEDAAN HEB

Sarah Schmidt

Kijk wat ik gedaan heb

Vertaald uit het Engels door Lucie Schaap en
Maaïke Bijnsdorp

Oorspronkelijke titel: *See What I Have Done*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Hachette Australia, 2017

© Sarah Schmidt, 2017

© Vertaling uit het Engels: Lucie Schaap en Maaïke Bijnsdorp, 2017

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2017

© Omslagfoto: Josh Durham

Omslagontwerp: bij Barbara

Typografie: Crius Group, Hulshout

Foto auteur: © Nicholas Purcell

ISBN 978 90 488 3861 5

ISBN 978 90 488 3682 2 (e-book)

NUR 305

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Cody

En voor Alan en Rose die de voltooiing niet meer hebben
mogen meemaken

*We ontgroeien liefde net als andere dingen
En leggen haar in de la*

– Emily Dickinson

*Knowlton: 'En vanaf dat moment had u een goede
verstandhouding met uw stiefmoeder?'*

Lizzie: 'Ja, meneer.'

Knowlton: 'Hartelijk?'

*Lizzie: 'Dat hangt misschien af van wat men als hartelijkheid
beschouwt.'*

– Lizzie Bordens getuigenverklaring
bij het gerechtelijk onderzoek

Deel 1

Een *Lizzie*

4 augustus 1892

Hij bloedde nog. Ik gilde: 'Iemand heeft vader vermoord!' Ik ademde petroleumlucht in, likte de vettigheid van mijn tanden. De klok op de schoorsteenmantel tikte tikte. Ik keek naar vader, handen die zich aan bovenbenen vastklampten, de gouden ring als een zon om zijn pink. Dat ringetje had ik hem voor zijn verjaardag gegeven toen ik het niet meer behoefde. 'Papa,' had ik gezegd, 'ik geef je dit omdat ik van je hou.' Hij had geglimlacht en me een kus op mijn voorhoofd gegeven.

Dat was nu lang geleden.

Ik keek naar vader. Ik voelde aan zijn bloedende hand – *hoe lang duurt het voor een lichaam koud wordt?* – en boog dichterbij naar zijn gezicht toe, probeerde oogcontact te maken, wachtte om te zien of hij zou knipperen, me zou herkennen. Ik veegde met mijn hand over mijn mond, proefde bloed. Mijn hart klopte nachtmerries, *kataklop kataklop*, toen ik weer naar vader keek en bloed langs zijn nek omlaag zag rivieren en in het stof van zijn pak zag verdwijnen. De klok op de schoorsteenmantel tikte tikte. Ik liep de kamer uit, trok de deur achter me dicht en liep naar de achtertrap, riep nog eens naar Bridget: 'Snel. Iemand heeft vader vermoord.' Ik veegde met mijn hand over mijn mond, likte langs mijn tanden.

Bridget kwam naar beneden, voerde de lucht van rottend vlees met zich mee. 'Juffrouw Lizzie, wat...'

'Hij is in de zitkamer.' Ik wees door dikke muren met behang.

'Wie?' Bridgets gezicht, kregel van onbegrip.

'Hij leek gewond, maar ik zag pas hoe erg toen ik dichterbij kwam,' zei ik. Zomerhitte vlijmde langs mijn nek omhoog als een mes. Mijn handen deden pijn.

'U maakt me bang, juffrouw.'

'Vader is in de zitkamer.' Iets anders kreeg ik niet over mijn lippen.

Bridget stoof door de keuken en ik holde achter haar aan. Ze rende naar de zitkamerdeur, legde haar hand op de knop, *draai dan, draai dan*.

'Er is in zijn gezicht gehakt.' Ik wilde Bridget bijna naar binnen duwen, zodat ze zou zien wat ik had aangetroffen.

Ze trok haar hand van de deurknop en keerde zich naar me om, uilenogen scheerden over mijn gezicht. Een sliert zweet sijpelde van haar slaap naar haar sleutelbeen. 'Hoe bedoelt u?' zei ze.

Als in een spiegeltje in mijn hoofd zag ik al vaders bloed, een maaltijd, de klikjes van het feestmaal van een uitzinnige hond. De repen vel op zijn borst, zijn oog dat op zijn schouder lag. Zijn lichaam het Boek der Openbaring. 'Er is iemand binnengekomen die op hem heeft ingehakt,' zei ik.

Bridget trilde als een riet. 'Hoe bedoelt u, juffrouw Lizzie? Hoe kan iemand in zijn gezicht hebben gehakt?' Haar stem verzuurde, een traan. Ik wilde niet dat ze zou huilen, wilde haar niet moeten troosten.

'Ik weet het ook niet,' zei ik. 'Misschien heeft diegene een bijl gebruikt. Alsof hij een boom wilde omhakken.'

Bridget begon te huilen en er glipten rare gevoelens langs mijn botten. Ze keek naar de deur en duwde met haar pols tegen de knop, zodat hij een klein stukje open kierde.

'Ga dokter Bowen halen,' zei ik. Ik keek langs haar heen, probeerde vader te zien, maar dat lukte niet.

Bridget draaide zich naar me om, krabde aan haar hand. ‘We moeten uw vader helpen, juffrouw...’

‘Ga dokter Bowen halen.’ Ik greep haar hand die ruw en plakkerig was en leidde haar naar de zijdeur. ‘Schiet nou maar op.’

‘Maar dan bent u alleen, juffrouw.’

‘Stel dat mevrouw Borden thuiskomt. Dan moet ik toch hier zijn om haar te waarschuwen?’ Mijn tanden voelden koud tegen mijn lippen.

Ze keek tegen de zon in. ‘Goed,’ zei ze. ‘Ik kom zo snel mogelijk terug.’

Bridget rende door de zijdeur het huis uit, liet de deur tegen haar achterste aan slaan, een peddel, en schoot Second Street in, haar witte huismutsje een zeil in de wind. Ze keek over haar schouder naar mij, sprakeloos van schrik, en ik gebaarde dat ze moest opschieten, een vinnig rukje met mijn pols. Ze botste met heup en schouder tegen een oude vrouw op, die haar wandelstok verloor en uitriep: ‘Vanwaar die haast, juffie?’ Bridget antwoordde niet, *stoute meid*, verdween uit het zicht en de vrouw raapte haar stok op, liet hem tegen de stenen tikken, maakte een tak-takgeluid.

Ik keek naar de mensen die voorbijkwamen, genoot van het geluid dat hun stemmen maakten, hoe dat alles heel maakte, en ik voelde mijn lippen tot een glimlach krullen om de vogels die tussen boomtakken heen en weer hipten. Even overwoog ik ze te vangen om ze in mijn duiventil in de schuur te zetten. Ze zouden het zo met me treffen. Ik dacht aan vader, mijn maag knorde van de honger en ik liep naar de emmer water bij de put, liet mijn handen in de koelte zakken nip nip. Ik bracht mijn handen naar mijn mond en dronk, slurpte het met mijn tong op. Het was zacht, fijn van smaak. Alles vertraagde. Ik zag een dode duif grijs en stil in de tuin liggen en mijn maag mopperde. Ik keek in de zon. Ik dacht aan vader, probeerde me de laatste woorden te herinneren die ik tegen hem had gezegd. Ik plukte een peer uit de boomgaard, ging weer naar binnen.

Op het aanrecht lagen maiskoeken. Ik groef met mijn vinger in het midden ervan tot ze uiteenvielen in brokjes meelgruis. Ik gooide een handvol koeken tegen de muur, luisterde hoe ze in oudbakken golven neerstortten. Vervolgens liep ik naar het fornuis, trok de pan met schapensoep naar me toe en snoof.

Alleen mijn gedachten waren er nog, en vader. Ik liep naar de zitkamer, beet in de peer, bleef bij de deur staan. De klok op de schoorsteenmantel tikte tikte. Mijn benen begonnen te trillen en mijn voeten roffelden op de grond en ik nam een hap peer om ze tot bedaren te brengen. Achter de zitkamerdeur hing de geur van pijptabak.

‘Vader,’ zei ik. ‘Bent u daar?’

Ik deed de deur verder open en toen nog verder, beet in de peer. Daar lag vader op de bank. Hij had zich niet verroerd. Perenschil knisperde in mijn mond en ik rook die geur weer. ‘U zou moeten stoppen met die pijp, vader. U gaat er zo oud van ruiken.’

Naast de bank lag vaders pijp op de grond. Ik haakte hem achter mijn tanden, drukte met mijn tong tegen het smalle mondstuk. Ik ademde in. Buiten hoorde ik Bridget krijsen: ‘Juffrouw Lizzie! Juffrouw Lizzie!’ Ik legde de pijp terug op de grond. Mijn vingers scheerden langs plassen bloed en toen ik de kamer uit liep en de deur half achter me dichttrok, gluurde ik nog even naar vader.

Ik deed de zijdeur open. Bridget zag eruit alsof ze in brand stond, vuurrood, en zei: ‘Dokter Bowen was er niet.’

Ik kon wel naar haar spugen toen ze dat zei. ‘Ga hem dan zoeken. Haal iemand. Doe iets,’ zei ik.

Haar hoofd schoot met een ruk naar achteren. ‘Moeten we mevrouw Borden niet gaan halen, juffrouw Lizzie?’ Haar stem als een echo in een grot, *ophouden met die vragen*.

Ik knalde mijn hak op de planken vloer, liet het huis kreunen en jammeren. ‘Ik zei toch dat ze er niet is.’

Bridgets voorhoofd rimpelde. ‘Waar is ze dan? We moeten haar meteen gaan halen.’ Irritant, hardnekkig.

‘Jij hebt mij niets op te dragen, Bridget.’ Ik hoorde mijn stem zich om deuren en hoeken vouwen. Het huis, broos gebeente onder de voet. Alles klonk harder dan zou moeten, deed pijn aan het gehoor.

‘Het spijt me, juffrouw Lizzie.’ Bridget wreef over haar hand.
‘Ga iemand anders halen. Vader heeft echt hulp nodig.’

Bridget slaakte een zucht en ik keek hoe ze de straat af rende, langs een groepje hinkelende kinderen. Ik nam nog een hap peer en wilde weer naar binnen gaan.

Vanaf de andere kant van de schutting hoorde ik een vrouw mijn naam roepen, voelde het priemende geluid: ‘Lizzie. Lizzie. Lizzie,’ boorde het zich in mijn oor. Ik tuurde naar een gedaante die op me af kwam lopen. Ik drukte mijn gezicht tegen de hordeur, paste de stukjes bekendheid in elkaar. ‘Mevrouw Churchill?’ zei ik.

‘Gaat het wel, liefje? Ik hoorde Bridget over straat lopen schreeuwen en toen zag ik jou zo verloren in de deuropening staan.’ Mevrouw Churchill kwam naar het huis toe lopen, trok aan haar rode blouse.

Op het achterstoepje vroeg ze nog eens: ‘Gaat het wel, liefje?’ en mijn hart sloeg snel, snel, snel en ik zei: ‘Kom alstublieft binnen, mevrouw Churchill. Iemand heeft vader vermoord.’

Haar ogen en neus verkreukelden, haar mond holde uit tot een O. Een harde klap klonk op uit de kelder. Mijn nek schokte.

‘Ik begrijp er niets van,’ zei ze, een klein stemmetje. Ik deed open, liet haar binnen. ‘Wat is er gebeurd, Lizzie?’ vroeg ze.

‘Ik weet het niet. Ik kwam binnen en zag dat hij aan stukken was gehakt. Hij ligt daar.’ Ik wees naar de zitkamer.

Mevrouw Churchill kwam langzaam de keuken binnen, wreef met haar dikke, schone vingers over haar rode koninginnenwangen, over de gouden cameeketting, sloeg haar handen voor haar borst. Daar, in al zijn gulden glorie, haar gouden trouwring met diamant, *die zou ik graag hebben*. Haar borst zwoegde, zachte

kinderzoogborsten, ik verwachtte elk moment haar hart door de ribbenkast te zien breken om op de keukenvloer neer te storten.

‘Is hij alleen?’ Ze was een muis.

‘Ja. Heel erg.’

Mevrouw Churchill deed een paar stappen richting de zitkamerdeur, bleef toen staan, keek me aan. ‘Moet ik naar binnen gaan?’

‘Hij is er erg aan toe, mevrouw Churchill. Maar u zou wel naar binnen kunnen gaan. Als u dat wilt.’

Ze bedacht zich, kwam terug naar mij. Ik telde de keren dat ik vaders lichaam had gezien sinds ik hem had gevonden. Mijn maag knorde.

‘Waar is je moeder?’ vroeg ze.

Ik draaide mijn hoofd naar het plafond. *Ik haat dat woord*, sloot toen mijn ogen. ‘Ze is naar een ziek familielid.’

‘We moeten haar echt gaan halen, Lizzie.’ Mevrouw Churchill trok aan mijn hand, probeerde me in beweging te krijgen.

Mijn huid jeukte. Ik trok me los uit haar greep, krabde aan mijn handpalm. ‘Ik wil haar nu niet storen.’

‘Doe niet zo mal, Lizzie. Dit is een noodgeval.’ Ze sprak me vermanend toe, alsof ik een kind was.

‘U mag hem wel zien, als u wilt.’

Ze schudde verbijsterd haar hoofd. ‘Ik geloof niet dat ik...’

‘Ik bedoel, als u hem zag, zou u zien waarom het geen goed idee is om mevrouw Borden te gaan halen.’

Mevrouw Churchill voelde met de rug van haar hand aan mijn voorhoofd. ‘Je bent erg warm, Lizzie. Je ijlt.’

‘Ik voel me prima.’ Mijn vel gleed onder haar hand weg.

Haar ogen werden groter, dreigden uit hun grenzen van bot te groeien en ik boog me naar haar toe. Ze kromp ineen. ‘Misschien moeten we even naar buiten, Lizzie...’

Ik schudde mijn hoofd vastberaden. ‘Nee, vader mag niet alleen gelaten worden.’

Mevrouw Churchill en ik stonden naast elkaar met ons gezicht naar de zitkamerdeur. Ik hoorde haar ademen, hoorde haar speaksel dik langs haar tandvlees klotsen, rook castillezeep en kruidnagel in haar haar. Het dak kraakte, waardoor de zitkamerdeur een paar centimeter open kierde en mijn tenen wurmden een stapje toen nog een stapje tot ik iets dichterbij vader was. 'Mevrouw Churchill,' zei ik, 'wie zal volgens u zijn lichaam wassen als het zover is?'

Ze keek me aan alsof ik een vreemde taal sprak. 'Ik... ik zou het eigenlijk niet weten.'

'Misschien kan mijn zus het doen.' Ik draaide me naar haar toe, zag droefheid over haar voorhoofd sluipen en wierp haar een lach toe, *kop op nou, kop op*.

Haar lippen weken uiteen, een zee. 'Laten we ons daar maar niet druk om maken.'

'O. Goed dan.' Ik draaide mijn gezicht weer naar de zitkamerdeur.

Een tijdje zeiden we niets. Mijn handpalm jeukte. Ik dacht erover mijn tanden te gebruiken om te krabben, bracht mijn hand al naar mijn mond toen mevrouw Churchill zei: 'Wanneer is het gebeurd, Lizzie?'

Ik liet mijn hand snel weer zakken. 'Ik weet het niet precies. Ik was buiten, toen kwam ik binnen en zag ik dat hij bloedde. Bridget was boven. Nu is hij dood.' Ik probeerde na te denken, maar alles vertraagde. 'Is dat niet raar? Ik weet niet meer wat ik aan het doen was. Hebt dat u ook weleens? Dat u de gewoonste dingen vergeet?'

'Ik geloof het wel, ja.' Haar woorden slobberden naar buiten.

'Hij zei dat hij zich niet lekker voelde en alleen wilde zijn. Ik heb hem een kus gegeven, hem slapend op de bank achtergelaten en ben naar buiten gegaan.' Het dak kreunde. 'Dat is alles wat ik nog weet.'

Mevrouw Churchill legde haar hand op mijn schouder, gaf me

klopjes, zodat ik warm werd en het voelde tintelen. ‘Kwel jezelf niet, meisje. Dit is allemaal heel... ongebruikelijk.’

‘Dat is waar.’

Mevrouw Churchill veegde in haar ogen, wreef ze rood en be-traand. Ze zag er raar uit. ‘Dit kan gewoon niet waar zijn,’ zei ze. Ze zag er raar uit en ik probeerde niet te denken aan vader alleen op de bank.

Mijn huid jeukte. Ik krabde. ‘Ik heb erge dorst, mevrouw Churchill,’ zei ik.

Ze keek me met robijnrode ogen aan en liep naar het aanrecht. Ze schonk water uit een kan en gaf me de kroes. Het water zag er troebelwarm uit. Ik nam een slokje. Ik dacht aan vader. Het water voelde als teer in mijn keel. Ik had het op de grond moeten gooien en mevrouw Churchill moeten vragen het op te dweilen, vers water voor me te halen. Ik nam nog een slokje. ‘Dank u wel,’ zei ik. Ik glimlachte.

Mevrouw Churchill kwam naar me toe, sloeg haar arm om mijn schouder en drukte me stevig tegen zich aan. Ze boog haar hoofd naar me toe en begon te fluisteren, maar ergens binnen uit haar kwam de lucht van zure yoghurt gekronkeld en die maakte me duizelig. Ik duwde haar weg.

‘We moeten je moeder halen, Lizzie.’

Er klonk geluid buiten, het kwam naar de zijkant van het huis toe en mevrouw Churchill rende naar de deur en trok hem open. Voor me stonden mevrouw Churchill, Bridget en dokter Bowen. ‘Ik heb hem gevonden, juffrouw,’ zei Bridget. Ze probeerde niet te hijgen, *ze klinkt als een bejaarde hond*. ‘Ik heb zo hard gelopen als ik kon.’

Dokter Bowen duwde zijn zilveren bril met de ronde glaasjes hoger op zijn smalle neus en zei: ‘Waar is hij?’

Ik wees naar de zitkamer.

Dokter Bowen met zijn gerimpelde voorhoofd. ‘Gaat het, Lizzie? Heeft iemand geprobeerd je te verwonden?’ Zijn stem glad, gehoningmelkt.

‘Verwonden?’

‘Degene die je vader heeft verwond. Heeft die ook geprobeerd jou te verwonden?’

‘Ik heb niemand gezien. Alleen vader is gewond,’ zei ik. De vloerplanken strekten zich onder mijn voeten uit en even dacht ik dat ik zou wegzinken.

Dokter Bowen ging voor me staan en pakte mijn pols, *grote handen*, en ademde in en uit, zijn lucht veegde langs mijn lippen. Ik likte ze af. Zijn vingers drukten in huid tot ze bloed voelden. ‘Je hartslag is te snel, Lizzie. Daar zal ik wat aan doen zodra ik bij je vader ben geweest.’

Ik knikte. ‘Wilt u dat ik meega?’

Dokter Bowen. ‘Dat is... niet nodig.’

‘O,’ zei ik.

Dokter Bowen trok zijn jasje uit en gaf het aan Bridget. Hij liep naar de zitkamer, nam zijn bruine, versleten leren dokterstas mee. Ik hield mijn adem in. Hij deed de deur open alsof het een geheim was, duwde zijn lichaam de kamer in. Ik hoorde hem scherp inademen, ‘Here Jezus’ zeggen. De deur stond net ver genoeg open. Ergens achter me gilde mevrouw Churchill en ik draaide mijn hoofd met een ruk naar haar om. Ze gilde nog eens, zoals mensen in nachtmerries doen en haar lawaai snerpde door mijn lichaam, zodat mijn spieren verstrakten en pijn deden. ‘Ik wilde hem niet zien. Ik wilde hem niet zien,’ gilde mevrouw Churchill. Bridget slaakte een jammerkreet, liet dokter Bowens jas op de grond vallen. De vrouwen vielen elkaar snikkend in de armen.

Ik wilde dat ze ophielden. Ik vond het niet prettig dat ze zo op vader reageerden, ze *maken hem te schande*. Ik liep naar dokter Bowen, bleef bij hem staan naast de bank en probeerde vaders lichaam aan het zicht te onttrekken. ‘Ga daar niet naar binnen, juffrouw Lizzie,’ riep Bridget. Het was stil in de kamer en dokter Bowen duwde me weg. ‘Je moet hier niet komen, Lizzie,’ zei hij.

‘Ik wil alleen...’

‘Je moet hier niet meer komen. Niet naar je vader kijken.’ Hij duwde me de kamer uit en trok de deur dicht. Mevrouw Churchill gilte weer en ik hield mijn handen tegen mijn oren. Ik luisterde naar mijn hartslag tot alles gevoelloos werd.

Na een tijd kwam dokter Bowen de kamer uit, bleek en bezweet, en riep: ‘Waarschuw de politie.’ Hij beet op zijn lip, kaak op onweer. Op zijn vingertoppen zaten druppeltjes bloed, *confetti*, en ik probeerde me voor te stellen op welke manieren hij vader had aangeraakt.

‘Het is hun jaarlijkse picknick,’ fluisterde mevrouw Churchill. ‘Er is vast niemand op het bureau.’ Ze wreef in haar ogen, maakte ze rauw.

Ik wilde dat ze ophield met huilen en dus glimlachte ik en zei: ‘Dat geeft niet. Uiteindelijk zullen ze wel komen. Alles komt goed, toch? Dokter Bowen?’

Dokter Bowen keek me aan en ik keek naar zijn handen. Ik dacht aan vader.

Ik was vier toen mevrouw Borden in mijn leven kwam. Ze gaf me lepels vol suiker als vader niet keek. Mijn tong jubelde! ‘Kun je een geheim bewaren, Lizzie?’ vroeg mevrouw Borden.

Ik knikte. ‘Ik kan de beste geheimen bewaren.’ Ik had zelfs Emma niet verteld dat ik onze nieuwe moeder lief vond.

Ze lepelde suiker in mijn mond, mijn wangen strak van de zoete golf. ‘Ons snoepmaaltje blijft tussen ons tweetjes. Afgesproken?’

Ik knikte en knikte tot alles draaide. Toen ik later ‘Joepie! Joepie!’ joelend door het huis stormde en over de bank in de zitkamer klauterde, riep vader: ‘Emma, heb jij Lizzie suiker gegeven?’

Emma kwam met gebogen hoofd de zitkamer binnen. ‘Nee, vader. Ik zweer het.’

Ik rende langs hen heen en vader greep me bij de arm, trok hem bijna uit de kom. ‘Lizzie,’ zei hij, en ik giechelde en ginnegapte, ‘heb je stiekem ergens van gesnoept?’

‘Ik heb fruit gegeten.’

Vaders gezicht kwam heel dichtbij, hij rook naar boterkoek.
‘En verder niets?’

‘En verder niets.’ Ik lachte.

Emma keek naar me, probeerde in mijn mond te turen.

‘Jok je?’ vroeg mijn vader.

‘Nee, papa. Ik jok nooit.’

Hij bekeek me aan alle kanten, zocht naar kuiltjes in mijn wangen als teken van ongehoorzaamheid. Ik lachte. Hij lachte. En daar ging ik weer. Ik rende en huppelde door het huis en langs mevrouw Borden in de keuken, die naar me knipoogde.

Toen de politie even later kwam, maakten ze foto’s van het donkergrijze pak dat vader die ochtend naar zijn werk had gedragen, van zijn zwarte leren schoenen die nog steeds over zijn enkels en voeten dichtgestrikt zaten. Om de zes seconden knalde er een flitslicht. De jonge politiefotograaf zei dat hij liever niet het hoofd van de oude man fotografeerde. ‘Zou iemand anders dat kunnen doen? Alstublieft?’ zei hij, en hij veegde met de rug van zijn hand over zijn voorhoofd alsof er olie van zijn hoofd droop.

Een oudere agent zei dat hij buiten moest wachten terwijl ze op zoek gingen naar een echte man om de klus te klaren. Ze hadden helemaal geen man nodig. Een dochter zou volstaan. Ik had de hele ochtend liefdevol voor vader gezorgd en was echt niet bang voor zijn gezicht. Ik had moeten zeggen: ‘Hoeveel foto’s hebt u nodig? Van hoe dichtbij? Welke hoek zal leiden tot het vinden van de moordenaar?’

In plaats daarvan kreeg ik van dokter Bowen iets heerlijk warm ingespoten onder mijn vel waardoor ik me vreemd en vederlicht voelde. Ze lieten me in de eetkamer zitten bij mevrouw Churchill en Bridget en zeiden: ‘U vindt het toch niet erg als we ieder van u wat vragen stellen?’

Het was bedompt in de kleine kamer en zwaar van de lucht van

warme lijven en gras, van politiemonden die naar halfverteerde kip en klamme gist roken. 'Natuurlijk niet,' zei mevrouw Churchill. 'Maar ik wil het niet hebben over de staat waarin meneer Borden verkeerde.' Ze begon te huilen, maakte een wervelwindgeluid. In mijn hoofd zweefde ik weg naar de bovenverdieping waar iedereen een echo werd. Ik dacht aan vader.

Een agent knielde voor me neer, legde zijn hand over mijn hand en fluisterspuugde in mijn gezicht: 'We komen er wel achter wie dit heeft gedaan en zullen hem met man en macht opsporen.'

'Mannen doen altijd van die vreselijke dingen,' zei ik.

'Ja, dat is wel zo,' zei de agent.

'Ik hoop dat vader geen pijn heeft gehad.'

De agent staarde naar zijn handen en schraapte zijn keel. 'Ik weet zeker dat hij er niet veel van heeft gevoeld.' Hij pakte zijn aantekenboekje. 'Zou u me alles kunnen vertellen wat u nog weet van vanochtend?'

'Ik weet niet...'

'Er zijn geen foute antwoorden, juffrouw Borden.' Een zangerige stem. Zijn adamsappel wipte op en neer, deed me denken aan Halloween-spelletjes.

Ik keek de agent aan en grijnsde, *er zijn geen foute antwoorden*, wat aardig om mij op mijn gemak te willen stellen. Ik wist zeker dat God hem van nu af welgezind zou zijn. 'Ik was buiten in de schuur en toen ik binnenkwam vond ik hem.'

'Weet u nog waarom u in de schuur was?'

'Ik was op zoek naar zinklood voor mijn hengel.'

'Wilde u gaan vissen?' Krabbel, krabbel.

'Met mijn oom. U zou eens moeten zien wat ik allemaal vang.'

'Verwacht u hem hier?'

'O, maar hij is er al.'

'Waar is hij dan?' vroeg de agent, een pony op zoek naar eten.

'Hij is in de stad voor zaken. Hij is gisteren aangekomen.'

'We zullen ook met hem moeten praten.'

‘Waarom?’ Mijn vingers tikten tegen elkaar, klopten klop, klop, klop, klop, tot ver binnen in mijn lichaam. Ik volgde het gevoel, keek op mezelf neer, zag een zacht grijs duivenveertje aan mijn rok geplakt zitten. Ik plukte het eraf, wreef het tussen mijn vingers, werd door en door warm.

‘Ik wil niet bot overkomen, juffrouw, maar er is een moord gepleegd. We moeten uw oom vragen of hij buiten iemand heeft zien lopen die hier niet hoort.’

Ik keek met wijd open ogen naar hem op. ‘Ja. Ja, natuurlijk.’ Ik kneep het veertje fijn in mijn hand, hield het vast als liefde.

De agent bleef vragen stellen. Ik keek de kamer rond, toen op naar het plafond, probeerde door de spinnenwebbarstjes in het stucwerk en het hout in de kamers boven te kijken; een paar uur eerder was ik daar geweest, had ik gezien hoe vader en mevrouw Borden elkaar hielpen om zich klaar te maken voor de dag. Mevrouw Borden had haar dikke bos lichtgrijs haar gevlochten en op haar hoofd gespeld en vader had gezegd: ‘Altijd even elegant, lieveling.’ Dat deden ze van tijd tot tijd, aardig en hoffelijk zijn tegen elkaar. De agent bleef vragen stellen en er daalde mist neer in mijn hoofd.

Naast me hoorde ik Bridget tegen een andere agent piepen: ‘Haar zuster is uit logeren bij een vriendin in Fairhaven. Ze is al...’

‘Twee weken weg,’ maakte ik haar zin af. ‘Ze is al twee weken weg en het wordt tijd dat ze weer thuiskomt.’

De andere agent knikte, zei nors: ‘We zullen haar direct laten halen.’

‘Mooi. Dit is te veel om in mijn eentje aan te kunnen.’

Toen zei Bridget: ‘Ik doe de deuren op slot. Het huis is altijd afgesloten.’ De andere agent maakte aantekeningen, schreef als een razende tot er zweetdruppeltjes door zijn dikke snor heen drongen. Soms werd vaders baard nat van boosheid en als hij tegen je sprak, dicht bij je gezicht kwam om zijn woorden goed te laten doordringen, streek de nattigheid langs je kin en bleef daar liggen.

Er daalde mist neer in mijn hoofd. Ik had het gevoel dat ik vaders baard en gezicht wilde strelen tot hij er weer uitzag zoals vroeger. Ik keek naar de zitkamer.

‘En je weet zeker dat de deuren vanochtend op slot zaten?’ vroeg de andere agent aan Bridget.

‘Ja. Ik moest de voordeur vanochtend openmaken om die arme meneer Borden binnen te laten toen hij eerder terugkwam van zijn werk.’

Ik moest glimlachen om de manier waarop Bridget over vader sprak. Ik wendde me tot haar en de agent. ‘Nou...’ zei ik, ‘de deur naar de kelder zit niet altijd op slot.’

Bridget wierp me een snelle blik toe met die rupswenkbrauwen van haar, gebarsten als droge aarde, en de tweede agent maakte aantekeningen, maakte aantekeningen. Mijn voeten trokken rondjes over het kleed. Ik sperde mijn ogen wijd open, voelde het huis naar links en daarna naar rechts bewegen terwijl de hitte zich in muren boorde. Iedereen trok aan zijn kraag om strakke kleding losser te krijgen. Ik bleef roerloos zitten met in elkaar geslagen handen.

Buiten hoorde ik drommen mensen zich voor het huis verzamelen. Stemmen vuurden kanonskogels af. Ik wiegde op de warmte, hoorde de spijkers in de vloerplanken capituleren. Het geluid van duivenpootjes takketakte over het dak en ik dacht aan vader. De zon verdween achter een schaduw en het huis kreunde. Ik schrok op in mijn stoel. Bridget schrok op in haar stoel. Mevrouw Churchill ook. ‘Wat zijn we schrikkerig allemaal,’ zei ik, wilde lachen. Mevrouw Churchill barstte weer in tranen uit, ik kreeg er kippenvel van. In mijn hoofd hamerde een slager al het verstand mijn oren uit, de eettafel op. Mijn korset knelde mijn ribben af en plasjes zweet vulden de holtes tussen armen en benen. Bridget stond op van haar stoel, trok haar vuilwitte rok los van de achterkant van haar benen en liep naar mevrouw Churchill toe, troostte haar. Ze praatten. De politie maakte aantekeningen, liep kamers in en uit, keek naar me.

Ik veegde met mijn hand over mijn gezicht, liet het veertje op het kleed vallen, zag bloeddruppeltjes op mijn vingers. Ik bracht ze naar mijn neus en mijn mond. Ik likte, proefde vader, proefde mezelf. Ik slikte. Ik keek omlaag naar mijn rok, ontdekte bloedvlekken. Ik staarde naar de vlekken, zag hoe ze rivieren werden over mijn schoot – *ik ken die rivieren!* – en dacht aan de keren dat ik met Emma in de Quequechan had gespeeld toen we nog klein waren, aan de manier waarop vader ons steeds vanaf de oever had toegeroepen: ‘Niet te ver. Je weet nooit hoe diep het is.’

Mijn lichaam hunkerde naar een verleden met Emma en vader: ik wilde weer klein zijn. Ik wilde zwemmen en vissen, me samen met Emma in de zon laten opdrogen tot ons vel gebakken was. ‘We zijn beren!’ zei ik dan tegen haar, en we werden bruin en reusachtig, sloegen met onze berenpoten naar elkaars zwarte neus. Emma zou me tot bloedens toe krabben en ik zette mijn nagels in haar met bont beklede ribben, raakte haar hart met mijn klauwen. Emma zou nog eens naar me willen uithalen, maar dan zei vader: ‘Wees een beetje lief voor Lizzie, Emma,’ en dan omhelsden we elkaar.

Nog maar twee jaar geleden had ik een rondreis door Europa gemaakt. De vrijheid die ik toen had. Geen Emma in de buurt om me voor te schrijven hoe ik me moest gedragen of wat ik moest zeggen. Eindelijk kon ik leven. Vader stond erop dat ik met nichten van de Borden-kant van de familie ging met wie ik thuis nauwelijks een woord had gewisseld, en we gingen scheep, snoven zeelucht op, kregen zeemansbenen. Wat wij niet allemaal meemaakten.

Rome. Mijn in Boston gemaakte schoenen bleven haken in de trottoirs met mozaïeksteentjes, zodat ik struikelde, mezelf voor gek zette. Ik kocht nieuwe Italiaanse kalfsleren schoenen, liep in een rechte lijn, liep zoals het een dame betaamt zonder ongewenste aandacht te trekken. Daar liep ik, een en al oor voor dat rappe Ita-

liaans, wilde me het liefst halsoverkop in die zangerigheid storten, van mond tot mond worden gesproken.

Alles herinnerde me eraan hoe klein Fall River was, hoe groot ik eindelijk werd. De Spaanse Trappen, overdekt met bloeiende lavendel en tapijtrode azalea's, mannen en vrouwen op weg naar de top, door de zon gekuste gezichten, gekuste lippen, twee witte en zwarte geiten die een grijs houten kar trokken vol oranje en groene groenten, mijn nicht en ik bij een marmeren fontein van waar we wezen naar een diep Romeins rood gebouw, fluisterden: 'Daar heeft John Keats gewoond!' – *moet je mij horen, zo ontwikkeld.*

Mannen met gleufhoeden van konijnenvilt die rond tafeltjes modderdikke koffie zitten te drinken. Meisjes eensgezind in Maagdelijk kant. Drie lezende mensen. Duiven die hun vleugels uitschudden, zaad pikken. Ik wilde er zo graag een mee naar huis nemen. Daar! Daar! Daar! Ogen groot van alles wat ik zag. Ik wist meer van de wereld dan Emma en dat maakte me blij. Ik stuurde haar de ene ansichtkaart na de andere zodat ze niet het gevoel zou hebben dat ze iets miste, deed haar de groeten, gaf haar reden me nog meer te missen.

In Parijs at en dronk ik wat ik wilde. Boter, eendenvet, levervet, volvette roombrie, kersenrode wijnen, peren-, mandarijnen- en lavendelgelei, slagroomtaartjes, kaviaar, escargots in knoflookboter met geroosterde pijnboompitten. Ik deed als de Fransen, likte mijn vingers af, had er lak aan dat mensen dat zagen, wat ze ervan vonden. Vader zou het verschrikkelijk hebben gevonden, hebben gezegd dat ik geen manieren had. Ik verslond alles, at zijn geld op, was overal even charmant. Ik leerde mijn tong zich naar andere klanken voegen, knoopte praatjes met vreemden aan. Niemand kende me, niemand verwachtte iets van me. Kon het maar eeuwig duren.

Ik, de ontdekkingsreiziger. Al de wandelingen die ik maakte. Ik zag een keer een vrouw zich in de Seine werpen, als een zwaan onder witstenen boogbruggen door zwemmen, onder de

Pont Saint-Michel door. De geluiden die ze maakte, een opera. Ze glimlachte, dreef voort, verdween. Ik klapte in mijn handen, applaudisseerde voor de manier waarop ze het heft in eigen hand had genomen. Dat had Emma moeten zien. Hoe ver een vrouw kon reizen als ze écht wilde. En ik wilde het echt.

Mijn rok plakte aan mijn dijen, *Jemig! Bloedzuigers*, en ik trok de zware stof los, probeerde de bloedvlekjes erop te verbergen. Vanuit de zitkamer deed dokter Bowen een van de deuren naar de eetkamer open en zei: ‘We hebben lakens nodig voor het lichaam.’ Ik knarste met mijn tanden bij de manier waarop hij ‘lichaam’ zei. Ik schoof op mijn stoel, probeerde de zitkamer in te gluren om te zien of alles goed was met vader.

‘Waar liggen de lakens van de familie Borden, Bridget?’ vroeg mevrouw Churchill.

‘In de kast in de logeerkamer. Ik loop wel even mee.’

‘U moet via de achtertrap naar boven, dames,’ zei een agent. ‘U mag niet in de buurt van de zitkamer komen.’

Ze knikten, liepen de kamer uit en voeten roffelden slagwerkdeuntjes op de achtertrap en over het kleed. Iemand gaf me een glas water. Ik nam een slokje. De klok op de schoorsteenmantel tikte tikte. Ik nam nog een slokje. Dokter Bowen legde zijn handen op mijn voorhoofd en vroeg hoe ik me voelde. Ik begon net iets te zeggen toen op de bovenverdieping twee langgerekte gillen klonken. ‘Wat is dat in godsnaam?’ zei dokter Bowen.

Weer twee langgerekte gillen. ‘Help! Kan iemand ons helpen!’ riep Bridget. Het gegil, het gegil.

Twee

Emma

4 augustus 1892

Ik drukte mijn neus tegen Helens raam, voelde de ochtendzon, warm als moeders hand. Het tintelde op mijn huid, deed me zo aan haar deed denken, al die jaren zonder. Wanneer ze mijn slaapkamer binnenkwam en het gordijn opende wilde ik dat ze bleef, wilde ik haar zijn, alleen om haar altijd voor mezelf te hebben. Maar dan hilde kleine Alice in de kamer ernaast en liet moeder me achter. Alleen. Jaren later hilde kleine Lizzie en begon ik te begrijpen dat zoiets als altijd niet bestond.

De ochtendzon. Een vogel vloog voor het raam langs en ik zette de gedachten aan moeder opzij.

Alles in Helens huis was stil: geen klok, geen voetstappen op vloerplanken, geen luide stemmen, geen dichtslaande deuren, geen vader, geen Abby, geen zus. Mijn wangen werden rond, bol als heteluchtballonnetjes. Ik was al twee weken zonder zus, hoefde al twee weken geen rekening te houden met de behoeftes, de gevoelens, het hart van een ander. In dit huis had ik mijn gedachten helemaal voor mezelf.

Ik drukte mijn neus nog dichter tegen de ruit, zag voor me hoe ik, als ik eenmaal klaar was hier in Fairhaven, weg zou lopen, over verre, leistenen straten zou trekken, die ik zou vastleggen in mijn schetsboek, bonte vingers zou krijgen van pastelkleurige

waskrijtjes. Later zou ik mijn handen wassen in diepe zeeën en, mocht ik toevallig aan de mensen thuis denken, een ansichtkaart sturen waarop alleen zou staan: 'Het avontuur duurt voort.' Ik zou nadrukkelijk ansichtkaarten sturen uit de plaatsen die Lizzie tijdens haar rondreis door Europa nooit had bereikt, vader eraan herinneren dat ik veel had opgeofferd om Lizzie in het gareel te houden en dat ik het had verdiend.

Als ik dan uiteindelijk weer voet zou zetten op Amerikaanse bodem, zou ik weggaan uit het huis in Second Street en als een kluzenaar leven, in alle rust. Leven als Maria a'Becket, mijn eigen *Noorderlicht* schilderen. Zonder Lizzie, zonder vader, zonder Abby. Op mijn tweeënveertigste zou ik eindelijk niet meer hoeven doen alsof.

De zon trok verder en mijn schouders verbreedden zich. Mijn lichaam groeide. Beneden in de keuken zette Helen een gietijzeren ketel met een klap op het fornuis. Ik schrok ervan.

'Thee, Emma?' riep Helen naar boven. Ze zong het bijna.

Ik glimlachte. 'Graag. Altijd.'

Het verschil tussen huizen.

Voordat ik die vijfentwintig onafzienbare kilometers naar Hens huis in Fairhaven had afgelegd, had Lizzie me gesmeekt in Second Street te blijven, haar niet in de steek te laten.

'Nee,' had ik gezegd. Alles waarvan ik droomde zat in dat woordje: ik zou particuliere tekenlessen gaan volgen, mijn clan-destiene opstand tegen vader.

Ze had me aangekeken, glansogen. 'Je begaat een vreselijke fout als je vertrekt.' Lizzie, locomotief, probeerde me naar een schuldgevoel toe te duwen. Ik hief mijn hand, overwoog haar een klap te verkopen, maar liet mijn zus in plaats daarvan roepend in haar kamer achter. Ik negeerde haar, liet haar jammeren.

Twee dagen nadat ik in Fairhaven was aangekomen, begon Lizzie brieven te sturen:

Nou, het gaat hier bepaald niet goed met me, zoveel kan ik je wel vertellen, Emma. Je gelooft gewoon niet wat ik tijdens het eten allemaal moet aanhoren. Vader is te saai voor woorden. Is het je weleens opgevallen hoe zijn lippen verstrakken als hij 'vandaag' zegt?

Nee, dat was me nooit opgevallen. Aanvankelijk vond ik Lizzies brieven grappig. Ik las ze aan tafel voor aan Helen en we gierden het uit. Toen begon Lizzie over Abby te schrijven:

Ik hoorde mevrouw Borden tegen haar belachelijke zus zeggen dat ze zich zo 'veilig' voelde nu alle bezittingen van vader in haar handen zouden overgaan als hij zou komen te overlijden en dat hij ons niets zou nalaten. Emma! Wat een vuile leugenaars. Het lef. Wat gaan we daaraan doen?

Ik kon hun stemmen in mijn hoofd horen, oude hoofdpijn, hoorde ze naar elkaar schreeuwen, dwars door de salon, dwars door de keuken, op de voortrap, door de slaapkamermuren. Vijfentwintig kilometer ver en ik was nog steeds thuis. Ik vouwde Lizzie klein op. Maar de brieven bleven komen.

Emma, ik heb weer van die rare dromen. Ik dacht dat ze echt waren gebeurd. Kom thuis.

Thuis. Ik dacht aan Lizzie in haar krijtwitte slaapkamer, die op bed struisvogelveren om haar vorklange vingers lag te draaien, de veren die als overrijp fruit aan het hoofdbord hingen. Ze klakte met haar tong en zoog haar wangen in zoals ze altijd deed en ik balde mijn vuist, voelde de aandrang mezelf op mijn dijen te stompen, die oude frustratie, mijn lappendeken van blauwe plekken. In plaats daarvan bleef ik de brieven verbranden.

Het duurde even voordat ik me had aangepast aan het wonen in een nieuwe omgeving. De eerste dagen keek ik steeds over mijn schouder, zette me schrap voor een confrontatie elke keer als Helen en ik per ongeluk met onze ellebogen tegen elkaar stootten of op hetzelfde moment iets begonnen te zeggen. Bij Helen logeren was een bevrijding. Ik vergat het ongemakkelijke van Abby die door het huis stommelde, vaders kromme artritisingers aan zijn linkerhand, de continue dreun van het afnemende en aanzwellende voetverkeer voor het huis, de rotte geur van gevangen adem 's ochtends voordat de kamers werden gelucht, Lizzies nachtelijke gesteun.

Om mezelf te leren wennen aan het van huis zijn ging ik de stad in en tekende straatkatten, bloemstukken op restauranttafels, moeders met kinderen, dat soort aangename dingen. De manier waarop vingers zich met vingers vervlochten. Ik dompelde mezelf onder in onbekenden. Op de terugweg naar Helens huis bleef ik staan om paarse en gele wilde bloemen te plukken. Die geur: namiddagzon op bloemblaadjes, hoog gras dat tegen stengels aan wreef, opgedroogde modder. De dingen die bij me opkwamen:

1. Frambozenjam heeft genoeg aan een snufje suiker als je appelsap gebruikt.
2. Gebogen over moeder in bed. 'Ik beloof dat ik altijd voor Lizzie zal zorgen.' Een kus op haar gebarsten lippen.
3. Moeder die pasgeboren Alice voor het eerst in mijn armen legt. 'Ze ruikt naar stinkepoep.' Maar toen moeder kleine Alice voor het laatst in mijn armen legde nadat ze had liggen stuip-trekken tot ze dood was, rook Alice nergens naar.
4. De keer dat ik op Lizzie moest passen, maar me in plaats daarvan op mijn kamer had verschanst waar ik geometrische figuren had zitten tekenen tot mijn pols zeer deed. Lizzie was van de trapleuning gegleden en had haar arm gebroken. Vader brak mijn potloden in twee.

5. Op een dag zal ik Jacobs veelkleurige mantel in het Ashmolean Museum zien.
6. Ik wou dat vader doodgegaan was in plaats van moeder.
7. Lizzie die zich vastklampt aan Abby's benen. Hoe kon ze zo makkelijk van haar houden?
8. Hoe snel vergeet het lichaam zijn geschiedenis?

De zon nestelde zich op mijn vingers. Ik werd herinnerd aan de laatste keer dat ik vader had zien huilen. Moeder was gestorven. Hij bedekte alle vergeten plekjes van haar lichaam met kussen, de binnenkant van haar enkel, de onderkant van een wenkbrauw, de ruimte tussen vingers. Ik vond het angstaanjagend om te zien.

Op een middag kwam ik terug uit de stad, opende Helens voordeur, ging naar de zitkamer en zette de bloemen in een vaas. Helen kwam na me binnen. 'Verwachtte je bezoek?' zei ze.

'Nee.' Zeg alsjeblieft niet dat Lizzie hier is geweest.

'Er was een man aan de deur, hij kwam voor jou. Hij beweerde je oom te zijn.'

Mijn kaak verstrakte. 'Had hij nogal groot uitgevallen voortanden?'

Helen knikte. 'Die, ja. Je lievelingsoom?' Ze glimlachte.

'Nee. Dat was John. De broer van mijn moeder. Waarom zou hij me in hemelsnaam hier komen opzoeken?' Ik greep naar de huid bij mijn hals. Hoe wist hij dat ik hier was? Lizzie? Ze zou hem toch zeker niet hierheen hebben gestuurd om te zorgen dat ik weer thuiskwam? Ze wist dat ik niet naar hem zou luisteren, dat ik gruwde van zijn bezoeken: dat ik gruwde van de manier waarop hij tegen vader sprak, alsof hij iets van hem wilde, de manier waarop Lizzie bij hem in het gevlj probeerde te komen, vervolgens om zakgeld vroeg en dat nog kreeg ook, de manier waarop hij altijd iets in zijn schild leek te voeren, dat hij steeds weer tegen mij zei

dat ik zo op moeder leek waardoor ik haar alleen nog maar meer ging missen.

‘Heb je gevraagd wanneer hij terug zou komen?’

‘Die kans kreeg ik niet. Hij keek kwaad en sloeg bijna mijn eigen voordeur in mijn gezicht dicht. Hij wilde je echt heel graag spreken.’

Ik schudde mijn hoofd. ‘Het spijt me dat hij zo deed.’ Altijd me excuseren voor mijn familie.

‘Je kunt hier blijven zo lang je wilt, hoor.’ Helen kwam dichterbij en pakte mijn hand. De warmte. Helen, goede vriendin. Ik kneep in haar hand. De kans om niet naar huis te hoeven. Ik zou hem grijpen. Wat een nieuw leven wel niet zou betekenen.

‘Zou ik je niet tot last zijn?’ zei ik.

Helen gebaarde met haar vrije hand naar me. ‘Doe niet zo raar. Je mag hier wel honderd jaar blijven, zolang Lizzie maar niet bij je intrekt.’

Een eeuw voor mezelf. Eindelijk doen wat ik wilde. Ik kon niet wachten om Lizzie te vertellen dat ik langer wegbleef.

Ik schreef haar een brief. Daarna ging ik met een omweg naar het postkantoor, liep zo ver tot waar geplaveide straten overgingen in zandwegen en huizen plaatsmaakten voor weilanden. Ik hield wilde bloemen en bladeren tegen mijn lippen voordat ik ze uit elkaar trok en de structuur van de natuur bestudeerde. Wedergeboorte. Bomen heetten me welkom met vogelzang, spoorden me aan te blijven lopen, niet om te keren. Mijn enkels ontspanden. De zon scheen op gras, warmde de aarde eronder en ik ging zitten en liet mijn vingers over sprietten groen en geel gaan.

Ik rukte me los van de ruit en begon me langzaam aan te kleden. Met mijn hand wreef ik over mijn lichaam om mijn spieren te ontspannen. Het was alsof ik alleen thuis was aan Second Street, alsof ik die ochtend van ruim twintig jaar geleden opnieuw beleefde,

alsof vader weg was voor zaken, alsof Abby een druk babbelende Lizzie mee naar buiten had genomen voor een ijsje. Abby had gevraagd of ik mee wilde.

‘Nee.’ Ik was bot, had zelf al plannen gemaakt.

‘Dat is brutaal! Zo mag je niet tegen moeder doen,’ zei Lizzie, en ze schudde met haar met inkt bevelte vinger.

‘Nogmaals: nee, dank u.’ Ik bleef alleen thuis achter. Ik wachtte een paar tellen voordat ik begon te krijsen, voordat ik het huis vulde met mijn stem en lichaam tot de glazen in de eetkamerkast rinkelden. Vader zou zwaar teleurgesteld in me zijn geweest om deze kinderachtige uitbarsting. Maar er was niemand die tegen me kon zeggen dat ik hier toch echt te oud voor was en dus deed ik waar ik me het beste bij voelde. Ik stond in de zitkamer naar het huis te luisteren, hoe het amper waarneembaar meewiege met de wind en kirrende geluidjes maakte met de muren. Het huis gaf me het gevoel alsof ik binnen in een reus stond, in een piramide, in een put diep als de oceaan: alsof ik zou worden verzwolgen. Ik lachte. Wie wilde zoiets nou?

Ik liep door het huis alsof het van mij was. Ik ging naar mijn slaapkamer, stond in de kleine deuropening van Lizzies kloostercelachtige kamertje. Als het eerlijk toeging in de wereld, zou ik Lizzie naar de logeerkamer hebben laten verkassen en het kamertje tot mijn atelier hebben omgetoverd. Ik zou me geen zorgen hoeven maken om Lizzie die naar vader holde om alles wat ik zei en deed aan hem door te brieven. Vader zou het probleem van zussen die op elkaars lip woonden nooit begrijpen.

‘Het is een kamer in een kamer. Is het geen fijn gevoel om haar altijd in de buurt te hebben?’ Vader en zijn peper-en-zout haar tot aan zijn kin, zoals het bewoog als hij behulpzaam probeerde te zijn.

‘Die kamer is een kast!’

‘Een kamer is een kamer.’

‘En ze praat in haar slaap. Het stoort me.’

Hij had met zijn vingers geknipt, had me jeuk in mijn trommelvlies bezorgd. 'Er is een deur. Doe die dicht en je hebt een aparte ruimte.'

Ik was eenentwintig en wist best dat mijn kamer nog steeds vol fantasieën stond. Op een bureau van donker hout: een wereldbol, een foto van mij bij moeder op schoot, een ansichtkaart van de opera in Parijs (gevonden in de reiskoffer van mijn tante), houtskoolkrijtjes. Op een plank: encyclopedieën, een stapel bladmuziek, een kleine in leer gebonden bijbel die ik van John had gekregen. Na moeders dood had hij gehoopt dat ik die zou gebruiken om de weg naar God te vinden, naar vrede en berusting. Ik wilde niet berusten. Een tijd lang had ik Lizzie de schuld gegeven. Als zij liever was geweest, had moeder meer reden gehad om bij ons te blijven. Hoeveel stof die bijbel wel niet had verzameld.

Daar in het stille huis, helemaal alleen, tilde ik mijn rok tot boven mijn enkels en trok mijn kousen uit. Ik schrok ervan hoe bleek ik was. Toen trok ik mijn rok uit. Wat een bewegingsvrijheid. Ik liep naar de zitkamer beneden, ging op vaders bank zitten en liet mijn hoofd op de leuning rusten. Ik zat wijdbeens, bootste mannelijkheid na. Ik was de ruimte van mijn vader binnengedrongen. Ik had gedachten over hoe ik het huishouden zou bestieren als ik het voor het zeggen zou hebben. Als dat een toekomst kon zijn, had ik veel om naar uit te kijken. Ik glimlachte.

Een duifje vloog tegen het gesloten raam op. Zijn borstbeen maakte een harde klap voordat zijn snavel op het glas tikte. Ik sloeg mijn benen weer tegen elkaar, ging rechtop zitten, kalmeerde mijn hart. Ik keek neer op mijn half ontklede staat. Moest ik me schamen? De dag dat ik mezelf kon zijn was voorbij.

Helen riep nog eens. 'Emma, de thee is klaar.'

Ik ging naar de keuken. Helen had bananenpannenkoekjes

gebakken en een pot appeltaart op tafel gezet. 'Goed geslapen?' vroeg ze.

'Ik ben bang dat ik een beetje te opgewonden was over de les om echt goed te slapen.'

'Weet je zeker dat je niet pas tien bent?' Helen schonk thee in, schonk melk in, deed er een gulle lepel room bij, blies haar bruine haar uit haar ogen.

'Niet leuk, Helen.' Gelach.

We smeerden boter op de pannenkoeken. Helen keek me aan. 'Gaaf het wel?' zei ze. 'Je ziet eruit alsof je wordt geplaagd door netelroos.'

'Ik voel me prima.' Maar ik kende dit gevoel. Het was weer zo-
ver. Jaren geleden had ik Abby tegen dokter Bowen horen klagen over een hoge temperatuur, over woede-uitbarstingen. Hij had niets gezegd en Abby had leren leven met haar stemmingswisselingen en huilogen. Toen begon ik het ook te voelen, als een eigenaardig geërfde gave die werd doorgegeven van vrouw op vrouw, of je het wilde of niet. Net als toen ik voor het eerst menstrueerde. Lange tijd had ik gedacht dat me iets mankeerde, dat ik vanbinnen kapot was. Ik was er laat bij: zeventien. De laatste in mijn vriendenkring die als vrouw kon worden beschouwd. Mijn vriendinnen plaagden me ermee, maar Abby was aardig geweest. 'Ik was ook laat. Als we dit eenmaal hebben, zitten we er jarenlang aan vast.' Zoals ze nadrukkelijk 'we' had gezegd, alsof zij en ik loten waren aan dezelfde tak.

'Je moet maar zo denken: het mooie is dat je nu moeder kunt worden,' zei ze, terwijl haar hand mijn schouder streelde. Ik probeerde me voor te stellen hoe het zou zijn om een baby in je buik te hebben, kinderen te verwachten. Nadat kleine Alice was gestorven had ik in mijn onnozelheid eens tot God gebeden om haar terug te krijgen, in mijn lichaam. Ik zou doen wat moeders deden en blèrend vel naar buiten persen en dan zouden we samen ons zusterschap oppakken waar het was afgekapd en nog lang en

gelukkig leven. Toen kwam Lizzie. Zou ik teleurgesteld zijn als mijn dochter niet op Alice zou lijken, maar in plaats daarvan op Lizzie: voor een deel liefde, voor een deel genialiteit, voor een deel een raadsel?

‘Als dat zoiets moois is, waarom heb je dan zelf geen kinderen?’ Het klonk anders dan ik had bedoeld, onaardig.

Abby haalde haar schouders op. ‘Helaas loopt het soms zo in het leven. We krijgen niet alles wat we willen wanneer we het willen. Daar kom je vanzelf nog wel achter.’ Iets in de manier waarop ze dat zei voelde onmiddellijk waar, zorgde ervoor dat ik een hekel aan haar kreeg.

We hoorden wagens door de straat rijden, zwaar hout op steen knarsen bij de molen. Helen gaapte, waardoor ik ook moest gapen. Grappig hoe moe je wordt van zo weinig doen. ‘Ik moet maar eens aan de slag voor vandaag,’ zei Helen.

‘Of niet. Ontspan toch eens.’ Ik hoorde het mezelf zeggen. Ik klonk bijna als Lizzie.

‘Als ik niet bak, heeft de Geheelonthoudersbond voor Vrouwen zaterdag niets te verkopen.’

‘Daarom heb je een dienstmeid nodig. Lizzie laat Bridget meestal bakken voor haar afdeling.’

‘Ik had niet anders verwacht,’ zei Helen.

‘Maar dan nog. Bridgets sodabrood brengt veel geld in het laatje.’

We dronken van onze thee. Toen zei Helen: ‘Je kunt je maar beter gaan klaarmaken voor je belangrijke middag.’

Ik keek op het gouden klokje dat op mijn borst hing. Tien uur. De dag glipte me door mijn vingers. Ik liet het klokje los en het slingerde heen en weer als een pendule. ‘Ik ga denk ik naar buiten, me laten inspireren door de dag.’

Helen klapte. ‘Prachtig.’

Ik pakte een kladblok en een potlood en liep naar het weiland

achter Helens huis. Ik ging pal in de zon zitten. Alles om me heen straalde en even begreep ik hoe Lizzie zo vurig in God kon geloven. De bladeren aan de bomen, het wuiven van de takken, de manier waarop de wind door het tarwegras streek, patronen die ontstonden en weer werden uitgewist: dat tekende ik. Toen ik nog op school zat, had ik tekeningen voor vader gemaakt. Ik had hem mijn mooiste tekening gegeven: *Landschap met paard*. Ik was naar vader toe gegaan terwijl hij in zijn slaapkamer was, waagde het erop dat ik naar binnen zou mogen. Ik had even met hem alleen willen zijn en stond al klaar om zijn lovende woorden in ontvangst te nemen. ‘Wat mooi, Emma.’

En dan zou hij me op mijn voorhoofd kussen.

Maar toen ik hem de tekening gaf, zei hij alleen maar: ‘O.’ Hij schraapte zijn keel. Legde het vel op de grond. ‘Ga kijken wat je zusje aan het uitspoken is.’

En ik liep de gang op, trok de deur achter me dicht. Mijn vingers verslaptten als lekkie balletjes.

Ik tekende een peutertje dat bij de nabije beek aan het spelen was. Ik maakte het mollig, net zoals Lizzie was geweest. Ik tekende het hoofd groot, gaf het kind een flinke krullenbos, een mond als vliedervleugels, zachte spekwangetjes. Zo’n cherubijntje.

Bij vlogen heb ik haar afwezigheid gekoesterd toen Lizzie van huis was. Altijd een dubbel gevoel: opluchting en eenzaamheid. De langste tijd dat we van elkaar gescheiden waren, was tijdens Lizzies rondreis door Europa. Pas dertig en de wereld zien. Ik protesteerde dat het niet eerlijk was: als oudste was mij die kans meer dan eens ontzegd, had ik te horen gekregen dat mijn verantwoordelijkheid thuis lag, dat ons gezin, een van de rijkste in Fall River, het geld niet kon missen. Ik vermoedde dat de ware reden dat vader niet wilde dat ik naar Europa ging, was dat hij wist dat ik nooit meer terug zou komen en Lizzie ertoe zou aanzetten eveneens uit huis te gaan. En als ik niet aan huis gebonden was,

zou ik me ook niet aan de familie Borden gebonden voelen. En daar zou hij gelijk in hebben.

Toen Lizzie tijdens het avondeten aan vader had gevraagd of ze met onze nachten op reis mocht, had hij gezegd: 'Ja, natuurlijk.' Hij had bijna opgetogen geklonken.

Lizzie had mij niets over welke plannen dan ook verteld. De stiekemerd.

Abby veegde haar mond aan een servet af en lachte, zodat je haar grijze tanden zag. 'We weten hoe belangrijk dit voor je is, Lizzie. Je zult vast een geweldige tijd hebben.'

Lizzie grijnsde triomfantelijk. 'Is dat geen geweldige verrassing, Emma?'

Ik was woest. Alle eetlust was me vergaan. 'Zeker.'

Vader schudde zijn vinger naar me. 'Wees blij voor je zus.'

Ik trok mijn sjaaltje wat losser. 'Mag ik van tafel?' Ik duwde mijn stoel naar achteren, liet hen achter, vluchtte naar de achtertuin en probeerde mezelf te kalmeren. Hoelang was Lizzie dit al aan het bekonkelen? Ik kon wel schreeuwen, maar hield me in. Ik deed niets, liet me omgeven door krekels. Later kwam vader naar buiten. De reden waarom Lizzie van hem mocht gaan hield hij simpel: 'Je moet voor één keer Lizzies behoeftes boven die van jezelf zetten. Jij bent de oudste. Laat haar de wereld gaan zien en een volwassen vrouw worden.'

Het kostte me de grootste moeite om niets te zeggen.

In de maanden voorafgaand aan haar reis hield Lizzie hof in haar nonnencel, waar ze dagenlang bezig was haar hutkoffer in en weer uit te pakken. 'Ik kan gewoon niet besluiten wat ik moet meenemen.' Lizzie was absoluut niet praktisch aangelegd. Ik wist precies wat ik zou meenemen: een paar jurken, kladblokken en potloden, een boek, moeders bontjas. Ik dacht aan de vele uren die ik zou hebben zonder Abby, zonder Lizzie. Onwezenlijke dingen. Haar afwezigheid zou ook een positieve kant hebben.

Naarmate het vertrek dichterbij kwam, trok Lizzie steeds meer naar vader toe, sprak zachtjes tegen hem, liep met hem naar de kerk. Vaders kleine meid was terug. Ik hoorde Lizzie vaak tegen Abby zeggen: 'Ik begin u nu al te missen.' Al die wederzijdse liefde die ze veinsde.

Later zou Lizzie tegen me zeggen: 'Ik kan haar niet uitstaan, Emma. Vader is net zo erg.'

En toen was Lizzie weg. De ochtend dat ze vertrok stopte er een witte koets voor het huis. Het hoofdstel van het witte trekpaard was versierd met vermiljoene rozetten en linten. 'Vind je het mooi?' vroeg Lizzie voordat ze naar buiten stapte. 'Ik heb ze opgedragen het paard te versieren. Het voegt echt iets toe, vind je niet?'

De halve straat was uitgelopen om Lizzie uit te zwaaien. Ze wuifde naar de mensen. 'En Fall River niet achter mijn rug om veranderen, hè?' Sommigen lachten, anderen keken boos. Mevrouw Churchill gaf Lizzie een stuk kersentaart mee voor onderweg. 'Zodat je niet vergeet hoe thuis smaakt.' Lizzie kuste haar op haar wangen, rook aan de taart, likte eraan, zette het stuk op het koetsbankje. Ik wenste dat de straat zich zou openen en iedereen zou verzwelgen.

De koetsier hees Lizzies hutkoffer op de koets en Lizzie liep naar me toe, sloeg haar armen om me heen, fluisterde: 'Ik zal je missen, EmEm.'

Naampjes uit onze kindertijd. Zo'n kille was ik niet. 'Ik jou ook, Swizzie.'

Lizzie kuste me op de mond. We waren lief voor elkaar. De koetsier zei: 'We moeten gaan.' We maakten ons los uit onze omhelzing. Lizzie zei nog een keer gedag tegen vader en Abby en voordat we het wisten klepperde het paard Second Street uit en keerde iedereen terug naar zijn eigen leven.

Het was stil in huis. Soms opende ik de deur in de slaapkamer

die ons scheidde en bleef in de deuropening staan. Ik tilde mijn armen boven mijn hoofd, wist niet wat ik met mezelf aan moest. Ik had dat gevoel: blijdschap en gemis ineen. Het voelde alsof ik een ledemaat miste.

Ik raakte beter afgestemd op de aanwezigheid van vader en Abby, hun winterjarenlichaam, de manier waarop ze hun eten naar binnen slurpten, de manier waarop vaders adem stokte als hij snurkte, het te ronde gezicht van Abby dat ervoor zorgde dat het kuiltje in haar wang eruitzag als een halvemaan. Ze waren er altijd.

Af en toe stuurde Lizzie me een ansichtkaart: 'Korte wandelingen gemaakt door Rome', 'Eindeloze Spaanse Trappen', 'Het eten, Emma! Het verrukkelijke eten'. Ik zoog Lizzies woorden op. Wat zij meemaakte kwam deels mij toe. Ik maakte talloze wandelingen door Fall River, probeerde mijn gedachten te verzetten. Maar het viel niet mee zonder haar de zomerse hitte op mijn rug te verdragen.

Ik liep. De industriële roep van de katoenfabriek beukte op de stenen. 's Ochtends legde de fabrieksstoom een zomerse neveldeken over Fall River, zwaar van een chemische stank waarvan ik op weg naar de stad moest hoesten. Eens in de zoveel tijd probeerde ik me voor te stellen dat Fall River de Franse Rivièra was, een schier onmogelijke opdracht zonder uitzicht op een oceaan. In de stad was het altijd hetzelfde: krassende en zingende vogels die in kooien aan huisveranda's en winkelpuizen hingen, paard-en-wagens die mensen en vracht vervoerden, kinderen die met zuurtjes tegen hun bolle wangen geduwd van stoepjes sprongen, meneer Potter, de postbeambte van de Western Union Telegraph, die naar zakenlieden wuifde en daarbij trachtte de extra pink aan zijn rechterhand te verbergen. Op de warmste dagen opende het politiebureau de buitendeuren van de cellen zodat de schreeuwende en vloekende dronkaards achter de ijzeren tralies op straat te zien en te horen waren. Ik zag een keer een gevangene die zijn broek liet zakken,

zijn penis ter hand nam en ermee rond zwaaide alvorens warme plas langs zijn benen te laten lopen. ‘Hé, lieve schat,’ riep hij me toe. ‘O, liefde, zo zoet.’

Aan het eind van mijn wandelingen bleef ik voor de banketbakker staan kijken naar de gele kaaslinnen gordijnen en dacht ik aan de vele keren dat ik hier met Lizzie was geweest. Ik wachtte tot de deuren opengingen en snoof suiker op. En liep door.

Toen Lizzie eindelijk weer thuiskwam begroette ik haar met kussen. Ze stond erop dat we van kamer zouden ruilen.

‘Ik denk dat het tijd is dat je die mij gunt.’ Lizzie sprak elk woord knauwend uit, als een draak die karkassen uitspuugt. Ze had me amper gevraagd hoe het met me ging, wat ik al die tijd had gedaan.

‘Ik dacht het niet,’ zei ik.

Lizzie kwam dichterbij, kneep in mijn wangen. ‘Ik vertel vader je grote geheim,’ fluisterde ze. Samuel. Ik trok haar handen weg, kneep ze fijn in de mijne tot Lizzie haar blauwe ogen opensperde als de wijde hemel. Ik wilde een botje breken. In plaats daarvan kreeg Lizzie de kamer en ik kon mezelf wel slaan dat ik mijn zus zo had gemist.

‘O, god, Emma!’ riep Helen. Haar stem galmde over de paardenwei.

Ik was met een ruk weer in het heden. Achter me roffelden gehaaste stappen over de harde grond. Weer mijn naam. Ik draaide me om, werd naar de stem getrokken.

‘Wat is er?’

‘Vreselijk nieuws.’ Helen bleef op een afstandje staan. De zwaartekracht viel weg terwijl verschillende beelden zich aan me opdrongen: een brandend huis, moeders graf vernield, vader die Lizzie sloeg, Bridget die haar post verliet. Gedachten over alleen zijn met Abby.

‘Er is een vreselijk ongeluk gebeurd.’ Helen, een aardbeving.

Een stompslag daalde in mijn maag neer. Lizzie. Wat was er met kleine Lizzie gebeurd? Ik verlangde naar onze moeder.

Helen overhandigde me een telegram. Mijn benen trokken me naar het huis ook al wilde ik stil blijven staan. Op de een of andere manier werden koffers gepakt. Toen zat ik in een paard-en-wagen op weg naar het station, op weg naar huis. Ik was op weg. Nog steeds op weg. Met droge lippen, dichtgeknepen keel. Ik was op weg en mijn handen trilden. Paardenhoeven: cymbalen. Ik was op weg. Ik was op weg. Ik was bij het station.

Ik voelde me ongemakkelijk op de leren zitting in de trein. Mijn lichaam stamelde, spiergeheugen: 'Je moeder is ziek,' had vader tegen me gezegd toen ik pas tien was. 'Ze heeft je hulp nodig in het huishouden.' Wekenlang had vader mijn blik ontweken. Ik vatte zijn naderende verdriet op als teleurstelling en bitterheid jegens mij. Ik had geprobeerd me zo goed mogelijk te gedragen door hem niet voor de voeten te lopen, ervoor te zorgen dat Lizzie in bad werd gedaan en 's avonds voorgelezen werd. Af en toe ging ik bij moeder op bed zitten en vertelde haar de nieuwtjes van de dag: huwelijken, geboortes, belangrijke zaken, lokale politiek. Overlijdensberichten verzweg ik. 'Gaat er niemand meer dood, Emma?' vroeg moeder lachend. Maar dat gebeurde wel, was gebeurd. Zou met haar gebeuren. Lizzie wilde alleen maar moeders handen vastpakken en in haar mond stoppen. Ik begreep niet hoe haar wereld gewoon door draaide. 'Heel veel natte kusjes,' zei Lizzie tegen me, waarna ze riep: 'Mama, wakker worden! Ik eet je op.'

In de trein naar Fall River zag ik een hoestend kind met een zorgzame moeder. We tjoekten over het spoor. Tjoekten over het spoor. Een vreselijk ongeluk. Ik herinnerde me hoe Lizzie twee maanden geleden 's ochtends vroeg bij me in bed gekropen was en gefluisterd had: 'Ik wil hem alleen maar laten lijden...' Zoals ze had gelachen. 'Stel je voor dat hij van de trap zou vallen. Wat voor geluid denk jij dat hij zou maken?'

Ik had er niets achter gezocht. De trein tjoekte over het spoor. Tjoekte voort. Tjoekte maar voort. Het telegram de hele tijd op mijn schoot:

Vader gewond. Mevrouw Borden vermist. Een vreselijk ongeluk. Kom thuis.